

Mõningaid aspekte salakaubanduse ja organiseeritud kuritegevuse ohjeldamisel Eestis

Toivo Mängel (RiTo 1), Riigikogu Kantselei

Kolm asjaolu

Eesti organiseeritud kuritegevuse analüüsimisel tuleks tähelepanu pöörata järgmistele asjaoludele¹:

- esiteks, Eesti geopoliitiline asukoht, ajalooliselt pidev puhverriigiks olemise kogemus Venemaa ja Euroopa vahel;
- teiseks, NSV Liidu kokkuvarisemise ja Eesti Vabariigi taasiseseisvumisega seotud muutused korrakaitse- ja julgeolekuorganites, piirivalves ja poliitikas ning teised olulised riigikorra muutusega seotud mõjutegurid;
- kolmandaks, muudatused majanduses ja seadusandluses antud perioodi jooksul.

Seadusandluse ja majanduselu korrastamisega hakkas organiseeritud kuritegevus taanduma rohkem traditsioonilistele valdkondadele, nagu relva- ja narkokaubandus, prostitutsiooni ja hasartmängude kontroll, aga ka majanduskuritegudele nagu aktsiisikaupade (tubakas ja alkohol) salakaubandus ja maksupettused.

Viimase aastakümne jooksul oluliselt tugevnenud Eesti Vabariigi seadusandlik ja täitevkontroll sundis kuritegelikke grupeeringsid muutma oma tegevusmeetodeid: katteks võeti kasutusele ettevõtted, firmad. Väljapressijad said kuni turvafirmade turu korrastamiseni kindlaima katte turvafirmade näol. Edaspidi, kuritegeliku kapitali kogunedes, tekkis vajadus seda legaliseerida ka teist tüüpi firmades.

Hinnanguliselt oli 1995. aastaks tekkinud olukord, kus Eesti organiseeritud kuritegelikud grupid olid suutnud kõrvale panna tohutuid rahasummasid või hakkasid tegevuse käigus saadud raha legaliseerima ettevõtluses, st muude kuritegude kõrval hakkas laiemalt toimuma rahapesu, esialgu otse pankadesse, firmadesse, kinnisvarasse.

Et selgemini mõista sellise ebaseadusliku tegevuse võimalikku majanduslikku ulatust, võib näiteks kasutada Eesti Konjunktuuriinstituudi hinnangut (2000), mille kohaselt ainuüksi illegaalse alkoholituru maht Eestis oli 1999. aastal *ca* 200 miljonit krooni. Arvestades, et isegi kui varasemate aastate illegaalse alkoholituru kogumaht ei olnud suurem viimastel aastatel, võib ainuüksi illegaalse alkoholituru toimimisel tekkivate vahendite mahtu 10 aasta jooksul hinnata kõige tagasihoidlikumate arvestuste kohaselt suuremaks kui 1 miljard krooni. Kui lisame siia juurde näiteks *ca* 25% ulatuses sellest salasigaretide müügi ning samas mahus kütuseäri, siis on tegemist aukartustäratava summaga, mille mõju riigi majandusele ja ka ühiskondliku elu muudele sfääridele ei saa olla täiesti märkamatu.

Salakaubanduse põhjusi

Kuritegevus hakkas liikuma majanduskuritegevuse suunas, nagu näiteks maksupettused suurtelt kaubapartiidelt. Salakaubaveo, seda eriti aktsiisikaupade – tubaka, alkoholi ja kütuse puhul näitavad menetletud kriminaalasjad, et organiseeritud kuritegevus hõlmab ka riigiametnikke, sest tugevnenud kontrollisüsteem ja korrastatud seadusandlus ei võimaldanud kuritegusid ilma riigiametnike kaasabita toime panna.

Viimase paari aasta jooksul on organiseeritud kuritegevus järjest rohkem hakanud liikuma kinnisvaraärisse. Kinnisvara omandatakse väljapressimiste–pettustega või rahapesuga. Korruptsioon munitsipaalametites annab võimaluse ametnike ärakasutamiseks kinnisvaraoperatsioonides.

Sidemed Venemaa kuritegelike grupeeringutega näitavad muutumise tendentse. Väheneb siinsete grupeeringute tegevuse organisatoorne suunamine Venemaalt. Seda trendi iseloomustab kas või see, et omavahelises suhtlemises ei kasuta rühmitused enam Venemaa kohanimed, vaid Eesti liidrite nimesid. Organisatoorselt ei suhtle siinsed grupeeringud Venemaa grupeeringutega enam iseseisvalt, vaid Eestis asuva autoriteedi või usaldusisiku kaudu.

Eesti jõustruktuuride andmetele tuginedes võib väita, et Eestis eksisteerib kaks põhilist riiklikult ohtlikku organiseeritud kuritegevuse suunda: “konservatiivne” vene mudel, mille juured asuvad Venemaal, ja “progressiivne” euroopa mudel, mis on suunatud majanduskuritegevusele ja loob kontakte Euroopa riikidega.

Eelmainitud suundi – konservatiivne ja progressiivne – saab lahti mõtestada järgnevalt.

“Konservatiivne” organiseeritud kuritegelik grupeering on traditsiooniliselt seotud Venemaa või mõne teise endise Nõukogude Liidu liikmesriigiga ning rahvusvahelise ulatusega. Välja on kujunenud sidemed õiguskaitseorganitega, eriti vanglaametnikega.

“Progressiivne” organiseeritud kuritegelik grupp omab juba algstaadiumis rahvusvahelist tegevusulatust ja sidemeid riigiametnikega. Sellised grupid saavad alguse kriminaalsetest väga tulutoovatest äriideedest – näiteks korrumpeerunud riigiametnikega seotud salakaubandus ning väliskaubandusega seotud maksupettused, tahtlik pankrottide tekitamine suurte kinnisvaraobjektide “seaduslikuks” omandamiseks.

Kuna tegemist on “valgekraelisusega”, siis sellise grupeeringu juhtivliikmete arest ja nende riigiasutustes olevate sidemete edukas lõhkumine kahjustab oluliselt grupeeringu tegevust.

Kui varem sai organiseeritud gruppide peamiste tegevusaladena välja tuua vargused, väljapressimised, metalliäri ja eri liiki salakaubanduse, siis viimase aja Eesti organiseeritud kuritegevuse tegevusalad on rahapesu, narkoäri ja maksupettused.

Salakaubanduse liike

Rahapesu

Rahapesu on valdkond, mis tagab organiseeritud kuritegeliku maailma tugevuse. Samas ei saa rahapesu eksisteerida ilma kuritegelikult omandatud varata. Eesti grupid tegelevad siseriiklikult maksupettuste, narkoäri, katusepakkumise, väljapressimiste ja teiste kuritegelikul moel omandatud vahenditega ning ka Venemaalt pärit musta raha pesuga. Eesti Vabariigi seadusandliku määratluse järgi käsitletakse rahapesuna kriminaalkorras karistatava teo otsese tulemusena saadud varaga õigustoimingute sooritamist, mille eesmärgiks või tagajärjeks on selle vara ebaseadusliku päritolu varjamine. Kuna rahapesu tõkestamise seadus võeti Riigikogu poolt vastu alles pool aastat tagasi ja see jõustub käesoleva aasta 1. juulil, ei saa veel rääkida õiguskaitseorganite edust rahapesuvastases võitluses.

Aeg on aga näidanud, et seaduses defineeritud rahapesu saab tuvastada Eestis mitte ainult pangandussfääris, vaid ka hasartmängu- ja kinnisvarasfääris, õiguskaitseteeninduses ning kindlustussfääris.

Rahapesuks peab olema:

- kallis ning manipuleeritava väärtusega kaup või teenus, nagu näiteks kinnisvara või juriidilise nõustamise tasu;
- raha liikumine peab olema raskesti jälgitav ja vaidlustatav nagu hasartmängude või kindlustusäri puhul.

Ulatuslikuma rahapesu puhul on määravaks Eesti riigi geopoliitiline asukoht. Täheldada võib musta raha seost Venemaaga ja teiste riikidega, mis on tekkinud NSVL lagunemisel.

Tõsisematest viimasel ajal uurimisorganitesse jõudunud Venemaaga seotud rahapesu juhtumitest võiks tuua järgmised näited:

- Majanduspolitsei uurimistulemuste kohaselt peteti 1995. aastal Altai krais Venemaa eelarverahadest välja pisut üle 13,5 miljoni USA dollari, mis liikusid Venemaalt tollal Eestis tegutsenud, kuid praeguseks pankrotistunud INKO Balti Panka. Selle panga kaasabil raha konverteeriti ja lähetati Euroopasse.
- 1996. aastal arreteeritud endine Groznõi linnapea Bislan Gantemirov kandis linna sõjapurustustest taastamiseks mõeldud 10 miljonit USA dollarit Venemaa riigieelarve raha läbi Eesti tolleaegse Forekspanga oma erakontodele Küprose ja Šveitsi pankades.

Rahapesuga kaasneb ohtlik tendents – kuritegeliku maine ümberkujundamine. See on protsess, kus kuritegelikud autoriteedid hakkavad algselt musta või juba pestud raha abil tungima äri- ja poliitikamaailma. Samas võib öelda, et Eestis ei ole veel kuritegelike autoriteetide poliitikasse tungimine kujunenud poliitilise tegevuse normiks.

Narkoäri

Eesti narkokuritegude üldpilt viitab sellele, et Eestis kasvab narkootikumidega seotud kuritegevus kiiresti, kuid hetkel ei ole veel massilist narkokuritegevust ning Eesti-sisene narkoäri ei ole otseselt organiseeritud kuritegevuse poolt koordineeritud. Statistika kohaselt registreeriti 1998. aasta jooksul Eestis 235 narkokuritegu, kusjuures 1997. aasta jooksul registreeriti vaid 114 narkokuritegu. Võrdluseks: samas registreeriti umbes 3,5 korda suurema rahvaarvuga naaberriigis Soomes 1998. aasta jooksul üle 8000 narkokuriteo, mis on ligi 10 korda rohkem narkokuritegusid suhtarvus ühe elaniku kohta.

Valdav osa narkokuritegude toimepanijaist Eestis ei oma Eesti kodakondsust. Näiteks 1997. aastal oli 61% narkokuritegudes süüdistatavaist just mittekodanikud.

Uimastite kasutamise alal on AIDSi ennetuskeskus hinnanud populaarseimaks uimastiks moonivedelikku, mille müügiga teenib kuritegelik maailm aastas, 1998. aasta lõpu hinnangutel, üle poole miljardi krooni. Sama keskuse hinnangul on Eestis ligi 10 000 narkomaani, kellest umbes 7000 süstib veeni moonivedelikku.

Narkoäri võimalike tagajärgede kohta ning selle mõjust noorsoole on andnud põhjalikuma ülevaate MSI nõunik Andres Siplane on töös "Riiklikest pingutustest uimastivastases võitluses".

Narkoäri puhul võib väita, et suurematel gruppidel puuduvad selged, väljakujunenud huvid või tööjaotus. Eesti puhul saab rääkida kolmest peamisest organiseeritud suunast – transiit, tootmine ja Eesti-sisene müük – järgmist:

1. Narkootikumide transiit – täheldatud on Eesti gruppide vähest osalust või nende kaasamist Vene grupeeringute poolt Eestiga seotud narkotransiiti. Transiidi puhul võib Venemaa kõrval märgata juba ka teiste, nagu Soome või Poola, gruppide osalust.

Senini Eestiga seostatud narkokaubanduse ajaloo suurim uimastikogus peeti kinni 1999. aasta 17. veebruaril, kui Prantsuse ametivõimud tabasid 23,5-tonnise narkolastiga Läti lipu all sõitnud kalalaeva Nemo. Laeva reederi huve esindas Eestis välismaalase passiga elav Ukrainas sündinud Sergei Hit, kelle äripartner oli Eesti ärimees Vassili Trofimov. Laeva kapteniks oli Eestis elav Vladimir Hodjakov. Olgugi, et uurimine alles käib, on alust arvata, et Eestiga seotud isikud on osalised selles rahvusvahelise narkotransiidi juhtumis.

2. Narkootikumide tootmise osas ei ole, pärast sünteetiliste narkootikumide labori avastamist 1996. aastal, täheldatud organiseeritud kuritegelike gruppide kontsentreeritud huvi tootmise rajamiseks Eestis. Ilmselt on tegemist liiga väikese riigiga, et tagada narkolaborile vajalikku pikaajalist konspiratsiooni. Mainitud labori avastas 1996. aasta 3. septembril kaitsepolitsei Tallinnas ning selle tegevusega olid seotud 6 Tallinna elanikku, kes olid sidemetes organiseeritud kuritegelike gruppidega. Lisaks on teada, et 1996. aastal töötas Tartus üks oma tegevuse jooksul 7 kilogrammi ainult Soome müümiseks mõeldud amfetamiini tootnud laboratoorium. See avastati Soomes, ühe 1996. aasta septembris kinni peetud kulleri kriminaalasja uurimise käigus. Kohus karistas labori tegevusega seotud isikuid

vastavalt nelja-, kolme ja poole ning kahe ja poole aastase vanglakaristusega. Viimase aasta jooksul on avastatud nn Perli narkotalu Rapla maakonnas.

Muret tegev tendents on, et vaesemate narkomaanide seas populaarse süstimiseks kõlbliku moonivedeliku, rahvakeeli Poola heroini laboritest konfiskeeritud kogused on muutunud üha suuremaks. Samas ei saa selliseid laboreid võtta eriti tõsiselt, kuna nad toodavad ainult kohalikuks tarbimiseks ning pole tuvastatud organiseeritud gruppide seotust laborite tootmise suunamisega.

3. Narkootikumide Eesti-sisese levitamise puhul on suuremad grupid peamiselt varustajate või siis pisikurjategijatest salakaubavedajate ja müüjate "kaitsjate" rollis. Võrreldes maksupettustega, on narkootikumide salakaubandus siiski oma vaieldamatu tulukuse juures liiga riskantne ja kohtus kergemini tõestatav.

Maksupettused

Maksupettustest on kõige levinumad aktsiisi- ja käibemaksupettused.

Aktsiismaksust kõrvalehoidmine toimub selle maksuga maksustatavate kaupade – alkoholi, tubaka ja mootorikütuste puhul.

On mitmesuguseid kelmuse läbiviimise meetodeid, mille abil organiseeritakse kahtlase kauba maaletoomist ja turustamist. Võib täheldada, et salakaubavedajatele on tõhusaks toeks riigiteenistustes – politseis, tollis ja piirivalves – töötanud isikud, kes tunnevad piisavalt hästi õiguskaitseorganite ja maksude tasumist kontrollivate asutuste tööstiili. Maksupettusi soodustavad ka korrumppeerunud riigiametnikud.

Kütuseaktsiisi maksmisest hoidusid kõrvale 1998. aasta märtsis arreteeritud nn Vladimir Košlevi grupeeringu liikmed, kellest kolm tekitasid viljakas koostöös 8 tolliametnikuga riigile ligi 4,6 miljoni krooni suuruse kahju laekumata maksude näol.

Tolliinspektorid vormistasid neile lubatud altkäemaksu eest kaubadeklaratsioonidel deklareeritud bensiini ning diiselkütuse toimetamise üle Eesti piiri ühele Ukraina ettevõttele. Reaalset kütuse eksporti Ukrainasse ei toimunud ning kogu ekspordi kaubadeklaratsioonidel märgitud bensiin realiseeriti Eesti territooriumil.

Kuna alkoholi ja ka muude aktsiisikaupadega on seotud tolliametnike kõrgendatud tähelepanu ning pidev järelkontroll, siis nüüd on organiseeritud kuritegevus hakanud organiseerima ka käibemaksuga seotud pettusi, mis üldjoontes jagunevad kaheks:

- riigis toodetud kauba käibemaksu mittemaksmine kaubakoguste võltsitud ekspordi korral, kus kaup müüakse riigis;
- riiki sisse toodud kauba võltsitud eksport, kus ettevõtte saab riigilt tagasi käibemaksu.

Selliste juhtumite korral on tolliametnikud otseselt pannud toime ametialase lohakuse järgi kvalifitseeritava kuriteo, kinnitades oma ametitempliga dokumentidel olematu kauba deklareeritud ekspordi.

Näiteks vormistati ajavahemikul 1996. aasta veebruarist kuni 1997. aasta oktoobrini Tallinna sadamates fiktiivselt ekspordiks Eestis toodetud toiduaineid, mille tagajärjel jäi Eesti Vabariigil riigieelarvesse saamata käibemaksu 5,2 miljonit krooni. Süüdistus esitati 14-le Tallinna Tolleinspektuuri tolliinspektorile, kes olid kinnitanud olematu ekspordi toimumist.

Viimasel ajal on tolli tiheda kontrolli ja arvutiseerimise tõttu seda laadi pettuseid avastatud prügi ekspordina – käibemaksu tagasisaamiseks eksporditava toiduainete või olmetehnika asemel avastatakse tolli poolt pistelisel kontrollil ehitusprügi.

Üheks uut liiki maksupettuseks on tollirežiimi nõuete raske rikkumine – tollile valeandmeid sisaldavate dokumentide esitamine, kus on kajastatud väiksem kaubakogus, seda ilmselt väikemate maksude maksmiseks.

Muud organiseeritud kuritegevuse valdkonnad

Ülejäänud tegevusaladest on alles traditsiooniliselt väljapressimine ja katusepakkumine, organiseeritult toimuvad ka korteri- ja kontorivargused ning sõidukite ärandamised ja vargused sõidukitest.

Varguste puhul on oma osa muidugi suurenenud narkootikumide tarbimisel, mis on organiseeritud kuritegevusele kätte mänginud palju kõigeks valmis narkomaane.

Võitlus organiseeritud kuritegevusega

Organiseeritud kuritegevuse ja salakaubanduse vastane võitlus

Organiseeritud kuritegevuse ja salakaubanduse vastane võitlus on rajatud:

- pidevale seadusandluse täiendamisele ja sellest tulenevate võimaluste kasutamisele õiguskaitseorganite poolt;
- täitevvõimu aktiivsele tegevusele ja erinevate valitsuse poolt kokku kutsutud komisjonide tööle;
- õiguskaitseorganite töö pidevale täiendamisele, kaadri väljaõppele, eritehniliste vahendite ning ekspertiisisüsteemide täiendamisele ja uuendamisele;
- eri ministeeriumide haldusalas olevate ametite koordineeritud aktiivsele rahvusvahelisele koostööle.

Seadusandluse pidev täiendamine on organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse peamine nurgakivi.

Tõsisem organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus Eestis sai alguse 24. mail 1996, kui kriminaalkoodeksis jõustus kuritegeliku ühenduse mõiste ja karistused kuritegeliku ühenduse juhtimise ning sellesse kuulumise eest.

1997. aasta 19. novembril võeti vastu muutused välisriigis toimunud või välisriigi kodaniku poolt toimepandud kuritegusid ja vastavate kuritegude uurimist reguleerivasse seadusandlusesse.

Need muudatused ja parandused andsid Eesti õiguskaitseorganitele võimaluse senisest paremaks eelmainitud kuritegude uurimiseks ning, mis kõige tähtsam, olid uueks koostööplatvormiks välisriikide õiguskaitseorganitega.

1998. aasta 28. jaanuaril võeti vastu alaealiste õigusrikkumistega seonduvad muudatused ja täiendused.

Need muudatused ja parandused reguleerivad senisest paremini alaealistega seonduvaid küsimusi, kuna on oodata, et seoses kasvava noorte narkokuritegevusega hakkavad organiseeritud kuritegevuse protsessidel kohtualusteks olema ka alaealised.

1998. aasta 13. mail võeti vastu täiendused ja muudatused uurimisasutuste uurimisalluvuses ja tehti muudatusi jälitustegevusse: seekordsed seadusemuutused ja –täiendused käsitlesid jälitustegevust kinnipidamiskohtades ning nüüd peaks vastavasisulised Eesti seadused paremini vastama Euroopa Liidu seadustele.

Seadusandluse pidev täiendamine on loonud head võimalused organiseeritud kuritegelike grupeeringute lõhustamiseks. Näiteks võiks tuua jälitustegevuse seaduse muudatustest tulenevate võimaluste kasutamist kohtulike tõenditena, mida on edukalt praktiseeritud pea kõigi grupeeringute lõhustamise puhul.

Rahapesu tõkestamise seadus, mis võeti Riigikogus vastu 25. novembril 1998. aastal, jõustub 1999. aasta 1. juulil.

Valitsuse ja täitevõimu tegevus

Vabariigi valitsuse poolt on organiseeritud kuritegevusega võitlemiseks ellu kutsutud mitmed komisjonid, mis põhinevad eri ametkondade koordineeritud koostööl. Nüüdseks on üle 5 aasta tegutsenud Kriminaalpreventsiooni Nõukogu ja korrakaitse komisjon.

Korrakaitse koordineerimiskomisjon moodustati valitsuse korraldusega 10. detsembril 1993. aastal. Komisjoni kuuluvad eri ministriumide kantslerid, Siseministeriumi haldusalasse kuuluvate ametite peadirektorid, Tolliameti ning Maksuameti peadirektor, riigiprokuröri asetäitja ja Kaitseliidu ülem. Komisjoni tööd juhib siseminister. Komisjoni istungitel osalevad külalistena ka kohalike omavalitsuste esindajad.

Koordineerimiskomisjoni loomise eesmärk oli parandada ja kiirendada nende korrakaitseprobleemide lahendamist, mis jäävad mitme erineva ametkonna ja valitsusasutuse pädevusse.

Koordineerimiskomisjoni töö tulemuseks võiks lugeda parema ja süstemaatilisema infovahetuse selles osalevate ametkondade vahel. Samuti on osutunud tulemuslikeks hetke oluliste teemade käsitlemine istungitel, mis on toimunud eri ametite juhtkondade tasemel.

Kriminaalpreventsiooni Nõukogu moodustati valitsuse määrusega 10. septembril 1993. aastal. Nõukogusse kuulub praeguse seisuga kokku umbes 30 õiguskaitseorganite, kohtu, advokatuuri, sotsiaalhoolde ja teiste riigiametite esindajat ning avaliku elu tegelast.

Nõukogu koordineerib kriminaalpreventsioonialast tegevust riigis, esitab Vabariigi Valitsusele ettepanekuid ja annab soovitusi õiguskorra tagamist puudutavates küsimustes ning esitab vähemalt kord aastas aruande oma tööst ja ülevaate kuritegevuse olukorrast riigis.

Kriminaalpreventsiooni nõukogu töö eripära on komplekssem kuritegevuse vastane võitlus ning tema tegevuse eesmärgiks on pigem kuritegude ärahoidmine läbi sotsiaalsete programmide kui kuritegude avastamine, karistuste karmistamine ja kogu vastava politseitöö tõhustamine.

Kriminaalpreventsiooni nõukogu puhul tuleb ära märkida nende sihipärane töö tavakuritegevust toitvate sotsiaalsete kriisikollete lokaliseerimisel ja jõupingutused sealse olukorra parandamiseks.

Õiguskaitseorganite töö pidev täiustumine, kaadri väljaõpe, eritehniliste vahendite ning ekspertiisisüsteemide täiendamine ja uuendamine

Õiguskaitseorganite töö pidev täiustumine on otseselt seotud uute töökogemuste omandamisega ja nende rakendamisega võitluses organiseeritud kuritegevusega. Täiustunud on ekspertiisisüsteemid ning uuenenud eritehnilised vahendid. Välja on kujunenud koostöö naaberriikide kriminalistide vahel. Kuna Eesti on väike riik, siis on eriti hinnatud kriminalistide koolitus ja spetsialistide abi õige tehnika valimisel ning seetõttu on väga oluline väliskoostöö.

Täiendõppe alal on Eesti Politseile ulatanud abistava käe eelkõige Soome, Rootsi, Saksamaa ja USA spetsialistid, kellelt pärineb ka vabariigi uusim kriminalistikatehnika. Näiteks sõlmiti Saksamaa Liitvabariigi ja Eesti Vabariigi valitsuste vahel 11. oktoobril 1996. aastal kolme miljoni Saksa marga suurune materiaalse abi raamkokkulepe aastateks 1996–1998, parandamaks politsei ja piirivalve materiaalsel varustatust ja koostööd.

Struktuuriliselt ülesehituselt on Eestis politsei ekspertiisisüsteem koondunud Kohtuekspertiisi ja Kriminalistika Keskuse alla. Ekspertiisi teostatakse nii statsionaarselt kui ka osaletakse operatiivülesannetel. Selline ülesehitus vastab arenenud riikides enamlevinud kontseptsioonidele.

Eesti kriminalistika taseme tõusu näitab see, et riik leidis rahalisi vahendeid enamiku süsteemidega ühilduva automaatse sõrmejälgede tuvastamise süsteemi AFIS – *Automated Fingerprint Identification System* – hankimiseks. Nimetatud süsteem hakkas täies mahus tööle käesoleva aasta jaanuarist. Eesti on alla kirjutanud ka lepingud moodsamate narkootiliste ja lõhkeainete ülitundlike detektorite ostmiseks.

Muud illegaalsete tubakatoodete ja alkoholi turumahu vähendamise võimalused

Üheks võimaluseks illegaalset turumahu vähendada on Eesti Konjunktuuriinstituudi arvates sellel turul ringleva kauba aktsiisimäära mõningane alandamine. Samas on ka eeltoodud faktide alusel selge, et see meetod ei ole kuigi tõhus ilma vastava hästiorganiseeritud kontrollita. Ometi on küllaltki kõnekas asjaolu, et Eestis kehtiv piirituseaktsiis on kõrgem kui 20-s Euroopa riigis. Seega on Eesti piirituse ja viinade illegaalseks äriks üks soodsamaid riike (arvestades muidugi ka kontrolli nõrkust).

Hinnatasemega korrigeeritud elanike ostujõud on Eesti Viinaliidu arvutuste kohaselt üle nelja korra madalam kui Austrias, Luksemburgis, Saksamaal või Prantsusmaal. Aktsiisimäärad aga erinevad vaid mõnekümne protsendi võrra.

Soome ja Rootsi said Euroopa Liidult ülesande maksumäärasid alandada. Põhjendus: liiga kõrged alkoholiaktsiisid on tarbijavaenulikud ning soodustavad narkootikumide ja illegaalse alkoholi levikut.

Ettepanekutes alkoholialase seadusandluse täiustamiseks on Eesti Viinaliit esile toonud järgmise tähelepanuvääriva asjaolu: Eesti riigieelarve tuludes on arvestatud piirituse aktsiisi laekumist koguselt, mis vastab ca 3,3 liitri absoluutalkoholi tarbimisele ühe elaniku kohta. Lisaks on eelarvetulude planeerimisel arvestatud aktsiisiga veinide ja õlle müügist, mis vastab ca 4 liitri absoluutalkoholi tarbimiskogusele. Nii on riigieelarves tulude kavandamisel Viinaliidu arvates leidnud kajastamist seisukoht, nagu moodustaks alkoholi tarbimine Eestis kuni 8 liitrit inimese kohta aastas. Meedikute arvestustele tuginedes võib väita, et Eestis on aastaid tarbitud ca 10–12 liitrit alkoholi inimese kohta. Näiteks Soome statistiliste andmete kohaselt moodustab alkoholi tarbimine aastas selles riigis 10 liitrit inimese kohta.

Lihtne arvutus näitab, et sedamoodi eelarvet kujundades võib Eesti ja Soome ligikaudu samaväärset alkoholi koguselist tarbimismäära arvestades juba ainuüksi eelarvesse mittelaekuvaks alkoholi aktsiismaksuks olla enam kui 200 miljonit krooni aastas.

Lõpuks

Eesti riiklikku tegevust arvesse võttes võib väita, et Eestis puuduvad organiseeritud kuritegevuse arengut soodustavad tegurid. Viimase kolme aasta jooksul on vastu võetud suur hulk muudatusi seadusandluses, on lahendatud eri ametkondade töö koordineerimine, tõusnud on õiguskaitseorganite töötajate kvalifikatsioon ja tehniline tase, süvenenud on rahvusvaheline koostöö. Kõike eelöeldut arvestades võib kinnitada, et Eesti riik suudab efektiivselt võidelda organiseeritud kuritegevuse vastu.

Märkused

1. artikkel baseerub autori lühiuuringul (MSI 2000, 6–7/9), mis valmis Balti Assamblee ja Põhjamaade Nõukogu töögruppide varimajandusalase ühisistungi (mai 2000) ettevalmistamise käigus.

Kasutatud kirjandus

Pihl, J. (1999) Organiseeritud kuritegevus ja salakaubandus Eestis. Ettekanne Balti Forum Balticum'il juunis, käsikiri.

(2000) Alkoholi tarbimine ja kaubandus Eestis. Eesti Konjunktuuriinstituut, Tallinn.

Aktsiisimaks liitri kohta, arvestatuna 100%-lise alkoholina. Eesti Viinaliit, käsikiri.

Ettepanekud alkoholialase seadusandluse täiustamiseks. Eesti Viinaliit, projekt, käsikiri.